
Яворівська міська громада, 2022. URL: <https://yavoriv-rada.gov.ua/finansi-i-bjudzhet-16-31-38-05-08-2021/> (дата звернення: 26.09.2022). 6. Roztocze przyroda i człowiek / Red. T. Grabowski, M. Harasimiuk, B. M. Kaszewski, Ya. Kravchuk, B. Lorens, Z. Michalczyk, O. Shabliyi. Zwierzyniec, 2015. 528 s.

Владислав МОРГАЦЬКИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ КУЛИКІВЩИНИ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД

Реформа децентралізації, трансформація адміністративно-територіального устрою та адаптація якісних європейських практик у соціально-економічному розвитку вплинула на локальні, регіональні та національні суспільно-географічні процеси. Зокрема, для формування певних «траєкторій» змін розробляють стратегії розвитку, які безпосередньо відображатимуться у перебігу відповідних процесів. Серед таких сфер виділяють молодіжну політику – важливу складову просторого розвитку громад і територій. Вона завжди привертала увагу органів влади з метою інтеграції молоді у громадське середовище або ж виконувала ідеологічні імперативи для контролю чи спонукання до певної діяльності із визначеною суспільно-політичною метою.

Згідно Закону України «Про основні засади молодіжної політики» остання трактується як *«напрямок державної політики, що спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюється в інтересах дітей та молоді та за їх участю»* [1]. З точки зору географа, важливо акцентувати на просторовому підході щодо аналізу молодіжної діяльності. Тому під молодіжною політикою можемо розуміти *діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та інших зацікавлених сторін щодо розвитку молодіжного середовища на локальному, регіональному чи національному рівнях з урахуванням його соціальних, культурних, економічних потреб з урахуванням особливостей наявного та потенційного просторового розвитку громад і територій.*

У суспільно-географічному огляді молодіжної політики на рівні територіальної громади доцільно розкрити *демографічний, освітній, соціально-економічний, правовий аспекти* в контексті *просторового розвитку*. Як приклад, обрано Куликівську селищну територіальну громаду Чернігівського району Чернігівської області.

Демографічний. В Україні молоддю вважають громадян віком від 14 до 35 років. Станом на 1 січня 2019 року молодь на Куликівщині становила 3796 осіб. Серед усього населення колишнього району її частка складає лише чверть населення (24%). Кількість жителів старше 65 років становить 3985 осіб (25% від загального показника). Демографічне співвідношення має чіткі ознаки незбалансованої вікової структури через інтенсивне зростання представників старшого покоління. Підтвердженням цього є зменшення частки населення на 40%, порівняно з показником кількості у 1990 році, адже смертність перевищує народжуваність у 4 рази [3].

Освітній. Досить висока якість освіти є досягненням і, водночас, проблемою розвитку громади. Молодь після здобуття неповної чи повної загальної середньої освіти вступає до закладів профільної чи вищої освіти, що спричиняє її значний відтік. У більш розвиненому, комфортному середовищі ліпші умови для самореалізації, забезпечення особистого достатку. Покращення освітньої, спортивної інфраструктури громади сприяє підвищенню якості навчального процесу, але відсутність конкурентних умов для самовираження та реалізації неформального творчого потенціалу молоді змушує безповоротно мігрувати. Щодо середньої освіти, то одна з причин – розвив між поколіннями у навчальному процесі через поступове збільшення кількості вчителів старшого віку та повільне залучення молодих фахівців.

Підтвердженням тези є розширення частки дітей, які йдуть зі шкіл після здобуття неповної середньої освіти. Великі міста Чернігівщини (Чернігів, Ніжин, Прилуки) та Київ залишаються основними центрами отримання профільної та вищої освіти серед молоді громади, а інші міста – радше виключення.

Соціально-економічний. Куликівщина вважається типовим напівпериферійним краєм Чернігівської області з досить розвиненим аграрним сектором, харчовою промисловістю. Середня заробітна плата одна з найменших у регіоні і складала у 2019 році лише 7500 грн [3]. Очевидно, що вихідні умови забезпечення добробуту несприятливі. Для молоді, яка вирішила залишитись безпосередньо в громаді, типовою повсякденною практикою є маятникова міграція до місць прикладання праці в обласному центрі та столиці. Ті, хто виїхав незворотно, зберігають духовний зв'язок із рідним краєм готові брати участь в різних ініціативах. Молоді люди, які сформуvalи свій капітал за рахунок праці в країнах Європи змогли забезпечити гідне життя вдома. Часто прив'язкою до місцевості є наявність власного житла, так і бажання бути ближчими до близьких. Поступово ж набували нерухомість у Чернігові і переїжджали до міста стабільно підтримуючи зв'язок із звичним оточенням. Із початком повномасштабної війни представники молоді брали та беруть участь в обороні рідного краю, активно долучались до волонтерської діяльності, зокрема у складні часи наближення лінії фронту у громаді. Дехто вимушено стали внутрішньо переміщеними особами чи мігрували закордон з безпекових міркувань та через втрату робочих місць.

Правовий. В Україні сформовано систему нормативно-правових актів, які обґрунтовують та регулюють молодіжну політику. Зокрема, це Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», а також прийнятий у минулому році Закон України «Про основні засади молодіжної політики», постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження положень про молодіжні консультативно-дорадчі органи», «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та експертну раду при молодіжному центрі», Указ Президента України «Про національну молодіжну стратегію до 2030 року» тощо. Інституційно на державному рівні їх реалізує Міністерство молоді та спорту України, на регіональному – управління / департамент молоді та спорту обласних державних адміністрацій, на локальному – профільні управління чи відділи сільських / селищних / міських рад. Засади державної молодіжної політики впроваджують завдяки прийнятим на усіх адміністративних рівнях програм розвитку чи спеціальних проєктів [2]. У громаді діяльність щодо розвитку молоді забезпечує Управління освіти, культури, туризму, сім'ї, молоді і спорту Куликівської селищної ради у підпорядкуванні якого перебувають заклади загальної середньої освіти (на умовах автономії), позашкільля, культури, публічні бібліотеки. Крім того, важливе і функціонування Центру соціальних служб, що проводить роботу з молоддю, яка належить до вразливих соціальних груп населення чи перебуває у складних життєвих обставинах. До створення у 2017 році територіальної громади в колишньому районі функціонувала програма «Молодь Куликівщини» з фінансуванням з відповідного бюджету. Попри позитивний перелік програмних цілей як: умови для самовдосконалення, патріотичне виховання, розвиток екологічної свідомості вони все ж мали декларативний характер. Щорічний бюджет коливався від 20000 до 32000 гривень на рік. Вже у новій територіальній громаді прийняті «Програма розвитку позашкільної освіти та підтримки обдарованої молоді Куликівської селищної територіальної громади на 2022-2024 роки» та «Програма розвитку фізичної культури і спорту Куликівської селищної територіальної громади на 2021-2025 роки» мають структуру відповідно до прийнятих обласних програм [3]. Головна проблема, що попри наявність визначеного фінансування у разі його відсутності громада має право не забезпечувати її пункти навіть частково.

Щодо незбалансованості просторового розвитку в контексті освітньої діяльності та молодіжної політики, то він має типові риси центр-периферійних відносин, адже якісні практики сконцентровані у центрі громади, особливо коли мова йде про функціонування позашкільля. Лише двоє із сільських шкіл мають добре організовану гурткову діяльність. Нові зміни у системі функціонування закладів середньої освіти із скороченням їх кількості мали

першочергову мету економії коштів, а не формування якісного освітнього середовища. Конструктивними кроками визначимо: підписання угоди про співпрацю між селищною радою та радою старшокласників, оголошення відбору кандидатів до молодіжної ради при голові громади, ідея створення молодіжного простору. Наразі, функцію неформальної молодіжної освіти частково часом виконує бібліотечний коворкінг-центр у селищі. Але загалом усі ці дії мають більш декларативну функцію, бо змістовна молодіжна політика, що покликана інтегрувати молодь у громадянське суспільство локальної спільноти – відсутня. Більше того, місцеве самоврядування у цьому незацікавлене, адже його представники мислять патерналістськими категоріями щодо взаємодії з молоддю, а не як з рівноправним суб'єктом.

Отже, молодіжна політика на рівні територіальних громад потребує докорінної трансформації у підходах співпраці з поколінням та формування відповідної інфраструктури. Також важливо долати негативні наслідки, які продукують центр-периферійні відносини і забезпечити рівний доступ до отримання освітніх послуг та можливості реалізовувати реальні громадоцентричні молодіжні проєкти із широким залученням сільської молоді, а не тільки селища. Це є важливою умовою збалансованого просторового розвитку Куликівщини.

Література:

1. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 28, ст. 233) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
2. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації URL: <https://decentralization.gov.ua/youth/molod-v-oth>
3. Стратегія розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року URL: <https://kulykivska-gromada.gov.ua/strategichnij-plan-rozvitku-kulikovskoi-otg-do-2020-roku-12-09-03-0503-2019/>

Юрій БОРСУК

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Туризм – одна з головних ланок у сфері послуг. Забезпечення туристичних потреб реалізовується у міру розвитку транспортної інфраструктури.

Як правило, майже всі головні туристичні центри країни характеризуються високою транспортною доступністю за рахунок поєднання різновидового транспорту в одному місці. Це добре видно під час аналізу транспортної інфраструктури в обласних центрах України. До прикладу, Тернопіль може запропонувати туристам автомобільний, залізничний, авіаційний і навіть річковий види транспорту.

Однак після оголошення воєнного стану в Україні окремі види громадського транспорту зупинили свою роботу. Це стосується авіаційного й морського засобів туристичних перевезень. Під час повномасштабної війни Російської Федерації проти України доцільно говорити лише про наземні види сполучення. У такому разі можна сказати, що обласні центри є рівноцінні в доступності, оскільки для туристичної галузі функціонують автомобільна й залізнична мережі [1, с. 110].

Враховуючи більш північне й південно-східне поширення бойових дій, у межах безпечних регіонів України діють автомобільні й залізничні перевезення. Під час аналізу транспортної інфраструктури в контексті розвитку туризму воєнної країни пропонуємо взяти до уваги області, що не межують із Білоруссю, Російською Федерацією, невизнаною Придністровською Республікою у Молдові. Таким чином, досліджено транспортну доступність і мобільність у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Івано-